

HVAD REVOLUTIONEN FORTÆLLER OS

Hannah Arendt, oversat af Joachim Wrang, med efterskrift af Mikkel Thorup:
Om Revolution,
 Forlaget Klim, 2012
 362 sider, 329 kr.

Den tysk-amerikanske filosof Hannah Arendts *Om Revolution* kan læses på dansk. Bogen er oversat af Joachim Wrang for Klim og er den seneste i en række af Arendtoversættelser i løbet af de sidste ti år, som tæller *Menneskets Vilkår* (2005), *Eichman i Jerusalem* (2008) og diverse mindre tekster i udgivelsen *Eksistens og religion* (2010).

Bogen udkom oprindeligt i 1963, altså midt i en tid, hvor vestlige stater kæmpede mod løsrivelsesbevægelser i kolonierne og hvor den politiske radikalisme ulmede i Europa og USA. Revolutionstemaet var altså i den grad relevant, da Arendt skrev teksten og det kan nok næppe hævdes at være mindre vigtigt nu, hvis vi tager de seneste års begivenheder i Mellemøsten og det sydlige og centrale Europa i betragtning.

Som Mikkel Thorup påpeger sidst i sit efterskrift, er *Om Revolution* ikke blevet læst seriøst af revolutionshistorikerne, men er i stedet blevet behandlet som et bidrag til den politiske teori. Det er for så vidt forståeligt nok, for Arendts erklærede mål med bogen er ”at forstå, hvad en revolution egentlig er – revolutionens generelle konsekvenser for mennesket som et politisk væsen, dens politiske betydning for den verden vi lever i, dens rolle i moderne historie.”

Bogen har altså høje ambitioner og giver samtidig ikke meget for traditionelle skel mellem discipliner. Visse steder skriver Arendt idéhistorisk om den revolutionære traditions ophav. Andre steder skriver hun som en historiker eller sociolog, som ønsker at forstå materielle og kulturelle forskelle mellem den amerikanske og den franske revolution. Grundlæggende er det dog tydeligt, at her er tale om en filosof, der vil beskrive den måde, fundamentale menneskelige udtryk som sprog, handling og engagement kommer til syne i vores fælles verden, når revolutionære situationer indtræffer.

Derfor er det heller ikke overraskende, at Arendt starter i det filosofiske hjørne, nemlig med erklæringen om, at ”revolutioner er de eneste politiske begivenheder, der direkte og uafvendeligt konfronterer os med begyndelsesproblemet”, fordi de er ”uløseligt forbundet til den opfattelse, at historiens gang begynder forfra”.

Evnen til at sætte nye handlingsforløb igang er for Arendt udgangspunktet for forståelsen af mennesket som et politisk væsen. Det er denne evne der er i spil, når en ny samfundsorden grundlægges. Det er også i lyset af muligheden for nye begyndelser at vi må forstå det tilsyneladende paradoks, der opstår, når en ny forfatnings lovkraft kan fungere uden rod i den forudgående juridisk orden. Netop derfor er revolutionen vigtig, for den konfronterer os med en af den politiske teoris grundlæggende udfordringer: Forholdet mellem en stabil politisk orden, og så den voldsomme handling, som skabte den.

For at finde ud af hvad begrebet ”revolution” henviser til idag, sporer Arendt den udvikling, som går forud for den moderne brug af ordet. Hun påpeger, at Copernicus brugte det til at beskrive himmellegemernes cirkulære baner og at denne betydning følger ordet ind i det politiske vokabular. Udtrykket ”revolution” bliver således første gang politisk, da det engelske monarki genindførtes efter borgerkrigen. Her bruges det til at beskrive et voldsomt politisk udsving og en efterfølgende tilbagevenden til en normaltstand.

Efterhånden bevæger ordet sig dog væk fra sin oprindelige betydning, og under revolutionen i Frankrig i 1789 ses for første gang en brug, som vi kan genkende idag. Nu henviser ordet nemlig til den voldsomme omvæltning, som adlyder sin egen lov og er komplet uoverskuelig for de mennesker, der deltager i den.

Først her bliver revolutionen som fænomen og begreb til et filosofisk problem for Arendt. For nu får den et historiefilosofisk islæt, som hun ikke kan udstå. Tanken om en revolutionær omvæltning bliver efter 1789 til en idé om et samfunds retnings skift, udløst med en sådan kraft, at selv de ledende revolutionære ikke kan lægge en fast kurs gennem begivenhederne. I stedet for at være enkeltgruppers opstande mod statsmagten, bliver revolutionerne nu tænkt som en manifestation af historiens indre nødvendige og usynlige logik. Revolutionen udtrykker altså nu en struktur, som træder bag om ryggen på den enkelte, men som bestemmer staters skæbner.

Det er et vigtigt anliggende for Arendt at redde revolutionsbegrebet fra denne type historiefilosofi, som hun beskylder for at begå en simpel fejlslutning: Forvekslingen af aktørens og tilskuerens perspektiv. Herved mister man blikket for at politiske handlinger altid er åbne og omskiftelige, inden de er overståede. I stedet for at forstå menneskelige handlinger ud fra deres endelige resultater, som først kommer til syne for os som historie, vil Arendt bygge sin politiske teori på antagelsen om at menneskenes mulighed for at handle aldrig er udtømt: Selv historiske processers nødvendighed kan ikke stække menneskenes evne til i fællesskab at ændre samfundenes forløb.

Arendt udfolder sin kritik af den totaliserende form for historietænkning gennem en undersøgelse af forskellene på revolutionerne i Frankrig og de engelske kolonier i Nordamerika. Udgangspunktet er spørgsmålet om, hvorfor revolutionen i Frankrig endte i terror, mens der i kolonierne blev vedtaget en forfatning, som stadig står ved magt.

Den mest kontroversielle del af *Om Revolutions* forklaring på successen i den ny verden, er uden tvivl hendes betoning af fraværet af materiel nød blandt kolonisterne. Det er afgørende for Arendt, at sulten aldrig blev et politisk fænomen i Amerika. Når først kroppens biologiske nødvendighed bliver en politisk motivation, er det reelt umuligt at bevare fokus på grundlæggelse af de institutioner, der kan sikre den politiske frihed. Det er i dette øjeblik, at Arendt mener at ”friheden ofres for nødvendigheden”.

Det kan ikke undre, at Arendt var upopulær på tressernes venstrefløj, for idéen om at politikens mål er folkets lykke – en forestilling som hun ser fuldt udfoldet hos Marx – kalder hun ”den politisk set mest skadelige doktrin i den moderne tidsalder”. Netop nøden og medlidenheden med de forarmede masser ledte franskmændene væk fra den oprindelige politiske opgave, nemlig udformningen af en ny forfatning og sikringen af den skrøbelige frihed, som vokser frem i de sjældne politiske øjeblikke.

Her er det dog vigtigt som læser at være opmærksom på, at når Arendt skriver, at politikens primære mål ikke bør være at folkets lykke – eller dets udfrielse fra nød – er det ikke udtryk for en konservativ afsmag for revolutionære projekter. Det er simpelthen fordi ”folkets lykke” for Arendt forudsætter ”folkets enhed” – og opfattelsen af folket som en enhed, med en enkelt vilje, som trodses af enkeltindividets afvigelser, er første skridt på vejen mod

terroren. Den gode politiske handling vokser ud af et spontant samarbejde mellem mennesker, som ikke kan have en fælles vilje fordi de har forskellige perspektiver på verden, men som alligevel kan finde sammen om at stræbe efter et fælles mål.

Her skinner Arendts antagelse om magt igennem. Magt skabes gennem organisering og politisk handling og allermost afgørende: Deling af magten i en forfatningssikret orden skaber mere magt og ikke mindre.

Denne opfattelse af politisk magts grundlæggende karakter er grunden til, at Arendt peger på vigtigheden af før-revolutionære traditioner for rådsdemokrati og organisering af formelle organer. Denne praksis opstod af de tidlige kolonialisters behov for at kunne udveksle løfter og lave aftaler i opbygningen af nye samfund på det vilde Nordamerikanske kontinent. Her skabtes et helt afgørende fundament for de politiske organer, som opstod under frihedskrigen mod englænderne. Fraværet af denne vigtige type af eksperimenter i selvstyring i det enevældige Europa, betød at de revolutionære i Frankrig forsøgte at lokalisere udgangspunktet for republikkens magt i folkets suveræne enhed, i stedet for i folkets kontinuerlige diskussion og koordinering. Dette var deres skæbnesvangre fejl.

Selv om Arendt ofte kritiseres for at anlægge et metafysisk, og sine steder nærmest religiøst, blik på forholdet mellem politisk handling og den menneskelige eksistens, idealiserer hun langt fra resultatet af den amerikanske republiks grundlæggelse. Faktisk påpeger hun i bogens sidste kapitel, at selvom Amerikanerne gennemførte en stor og vigtig politisk handling og fik sikret en fungerende forfatning, formåede de ikke at løse revolutionens allermost centrale problem, nemlig spørgsmålet om, hvordan man giver den brede befolkning adgang til den løbende genforhandling af republikkens grundlag. Republikken blev istedet et elitært, administrativt foretagende for de få veluddannede og rige. Den spontane demokratiske deltagelse visnede bort og kom aldrig til at udgøre det fundament for institutionerne, som Arendt mente den kunne være blevet.

Om Revolution er et oplagt værk at oversætte, for bogen ligger i klar forlængelse af den mere fænomenologiske Menneskets Vilkår, der som nævnt blev oversat allerede i 2005. Med denne nyeste oversættelse bliver de abstrakte beskrivelser af menneskenes politiske vilkår, som findes i bogen fra 2005, gjort levende og

konkrete i Arendts behandling af historiske forløb. Om Revolution er derfor en vigtig bog for de garvede læsere, men kan samtidig være et godt sted at starte for dem, der gerne vil skyde sig ind på Arendts politiske teori.

Selve oversættelsen af Om Revolution har resulteret i en læsevenlig tekst, hvilket er overraskende, når man tager bogens teoretiske emne og høje ambition i betragtning. Joachim Wrang har bevaret en tæt forbindelse til originalteksten, men har alligvel formået at gøre Arendts lange sætninger klare og lette at læse. Dette er glædeligt for Om Revolution er ikke et af Arendts mest læste værker herhjemme og med denne gode oversættelse, kan der forhåbentligt rådes bod på det nu.

Niels Glæsner